

animadverti? Semel excessisse, etiam virtus poterat reputari, si de vestro, non de vultu inimicorum ejus judicium prodiisset. Deinde quid in arcto illo fieri oportebat? Dies celebris, sollemnis curia, juvenis rex; et, quod his majus est, Dei negotium, de Jerosolymitana scilicet expeditione, propter quod omnes convenerant; prorsus hæc omnia Missarum, et coronæ regniæ sollemnis debitive honoris frustrationem nullatenus admittebant. Sed nec ipsi Bituricensi archiepiscopo omnino expediebat, ut honor Regis per eum impediretur.

2. Quæ cum ita se habuerint, æstimamus locum misericordiæ non deesse, ubi tanta necessitas typhum (668) excusat contumaciæ. Numquid potestatem habetis tantum percutere, et nequaquam sanare! Nostis qui dixerit: *Percutiam, et ego sanabo* (Deut. xxxii, 39). Absit ut cujus tenetis vicem, non usurpetis et vocem, vocem præcipue pietatis. Ergo sola hac vice redeat sagitta Jonathæ retrorsum, et si necesse fuerit, in me magis mittatur. Tolerabilius, fateor, habuissem, interdici mihi Missarum celebrationem, quam archiepiscopo Pallii usum. Est etiam quod non mediocriter vestro pio rigori obviat in hac parte, quod filio vestro regi Ludovico possit hinc non parvæ offensionis et irritationis occasio dari, cum ipse sibi tota mali hujus videatur esse occasio. Quod plane tempore isto non expedit: ne bonum. **216** quod vestro hortatu bono et magno animo cepit, dignum (quod absit) non habeat exitum, si in scandalo et animi perturbatione hoc egerit. De cætero mandastis et obedivi, et fecundavit obedientiam præcipientis auctoritas. Siquidem annuntiavi et locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Vacuantur urbes et castella, et pene jam non inveniunt quem apprehendant septem mulieres virum unum, adeo ubique viduæ vivis remanent viris.

EPISTOLA CCXLVIII (669).

AD EUMDEM.

Præmonet Pontificem, ne Sagiensi, quantumvis supplici, reditum in episcopatum molienti, faciles aures præbeat.

1. Non est mihi, more multorum, procemiis uti ad vos, ambitive verborum: a re ipsa incipio. Homo fallax venit ad vos, credo ut fallat; sed absit ut vos, Hoc enim non nisi in multorum discrimen, idque, maximum posset accidere. Semper quidem, sicut fallere malum, ita falli a malo est plerumque et malum. Sed interest quis et in quo fallatur.

(668) In scriptis, *typhum*. Et prorsus ita scribebant veteres illi pro, *typho*, id est superbia.

(669) Scripta circa annum 1146.

(670) Argute sciteque antiquum, jamque antiquatum Dei præceptum (quo præceperat, ut fratri absque liberis defuncto, frater superstes suscitaret semen) Arnulfo Lexoviorum pontifici accommodat: qui S. Augustini disciplinam a Joanne germano suo Sagiensium antistite traditam sæcularibus canonicis suis, et a successore graviter labefactatam, sic sustentavit, tum scriptis ad summos Pontifices datis, tum peculiari studio, ut præclare dicat hic S. Bernardus, eum fratris suscitasse semen, quod aliena temeritas licentiaque ferme suffocirant. Hocque in

Quanto vestra potestas et dignitas major, tanto ea quæ vobis forte subreptio fit, non modo periculosior, sed et turpior est, præsertim in ecclesiasticis causis. Si verbi gratia, Sagiensis hæc vulpecula frandulenta, concinnans dolos vobis, sicut callide cogitat illudere, poterit et ad vineam Domini sabaoth, quam brevi tempore parte non modica demolita est, vestra auctoritate redire; quanta putatis malignitate de cætero sævituram? Heu! quod reliquum est, devorabit. Nempe qui venit vulpecula, redibit læna: et in quosque, tam cleri, quam populi, non jam calliditate utetur, sed crudelitate. Vigilandum itaque adversus astutiam, ne ad tantam sævitiam denuo prorumpere possit.

2. Non ergo vos moveat hominis facies miseranda, vilis habitus, vultus supplex, demissa supercilia, verborum humilitas: sed nec ipsæ quidem lacrymæ, currentes, ut aiunt, ad nutum ejus, doctæ mentiri. Hæc omnia in facie sunt: et scitis qui dixerit, *Nolite secundum faciem judicare* (Joan. vii, 24). In his atque similibus forma pietatis existit, sed non semper et virtus. Vestimenta ovium sunt hæc, frequenter, sicut designavit Dominus, usurpata a lupis in stragem maximam ovium, dum non se abscondunt, quoniam illi abscondite veniunt (Matth. vii, 15). Inde est quod aliqui etiam ex nostris pro eo scripserunt, talibus circumventi mendaciis, parum advertentes quod a Sapiente sapienter ac veraciter dicitur: *Est qui se humiliat nequiter, et interiora ejus plena sunt dolo* (Eccli. xix, 23). Vos ergo non attendatis ad verba ejus, neque ad corporis gestus: opera interrogate. A fructibus ejus cognoscetis eum. Multa et gravia dicuntur de eo: dicuntur et in eum, si est qui quaerat et judicet. Nolo dicere omnia quæ audivi. Nec enim omnibus credendum est, sed nec omnibus decrendum. Unam pono breviter meam conjecturam: certine aliquid habeat, vos judicabitis. Cur datos sibi iudices declinavit? Si personas causatur, non erant suspecti. Si loci importunitatem; erat hoc in terra sua, et in cognatione sua, ubi et expensis paucis, et itinere non longo, facile et absque labore totum negotium poterat explicari. Restat proinde nihil aliud suspicandum, quam fugisse hominem subdolum accusantium multitudinem, qui extra patriam eum minime præ inopia sequi possent.

Gratias agimus domino Lexoviensi, qui zelo domus Domini tactus, nec marsupio pepercit, nec corpori. Bonus **217** frater, cui studium est semen defuncti (670). negotio eum laborasse annos plus minus viginti, est suspicari ex ejusdem ad Alexandrum III papam epistola quæ incipit, « Est quidam, in quo, » etc. Vide tomum duodecimum Bibliothecæ Patrum. Mortuus est enim Joannes Arnulfi frater anno 1143, cui successit Girardus hujus nominis II, antea canonicus sæcularis, quem, ut dicit Arnulfus citata epistola, Romana Ecclesia episcopari non permisit, donec eundem Ordinem in propria persona professus est. Verum, ut ibidem subditur, episcopus iste detestabilem concepisse prædicabatur affectum, scilicet plantationem hanc penitus evellendi, nempe canonicos regulares. Qua de causa hic a Bernardo suggillatur.

fratris suscitare Gratias et vos agite illi, quia vestro quoque nomini hæc ejus cura non parum conferre videtur: qua fit ut convincatur malignus, et sic dejiciatur; quæ est gloria vestra.

EPISTOLA CCXLIX (671).

AD EUMDEM.

Priorem Casæ-Dei, electum in episcopum Valentiniensem, uti dignum commendat.

Si rebus raritas pretium facit, nil in Ecclesia pretiosius, nil optabilius bono utilique pastore. Nempe rara avis est ista. Proinde sicubi talis interdum reperitur, et occasio detur, confestim injiciendæ sunt manus, et totis nisibus satagendum, ne qua vi, ne qua arte malitiæ fructuosa promotio valeat præpediri. Audivimus in ecclesia Valentina pari voto cleri et populi electum esse Priorem Casæ-Dei (672). Mirum si bonus non fuerit ad opus ad quod assumitur. Scire vultis unde id sperem? Boni hoc volunt, nec potest bonus non esse qui bonis placet. Nec minus validum argumentum mihi videtur quod bonus sit, si malis e regione displiceat. Decet Sanctitatem vestram votis assentire honorum: ne si ab isto forte resiliere contingat, alium quem nolletis, studio et consensu pravorum contingat recipere.

EPISTOLA CCL.

AD BERNARDUM (673) PRIOREM PORTARUM.

Repulsam fratris Natalis in episcopum electi non debuisse tam moleste ferri a Religiosis. Id sua opera factum non esse. Veritum forte Papam, ne juvenilis ætatis vitia nunc demum calumniæ paterent.

Reverendissimis patribus et dominis amantissimis, BERNARDO priori Portarum, et sanctis qui cum eo sunt, BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem in Domino.

1. Ex quodam Beatitudinis vestræ rescripto comperi, scripsisse me aliquid, quod me indicaret commotum, vosque istud non parum metuere. Verum id frustra. Non est quod a puero vestro timendum sit vobis, reverendissimi patres, qui vos in veritate diligo ut amicos, et suspicio ut sanctos. Nisi forte non me, sed mihi paterno timuistis affectu, quod motus vobis viderer non ex ratione; aut si ex ratione, forte plus quam oporteret. Motus, fateor, fui, sed pro vobis, non contra vos, atque id tenuiter satis: si et hoc temere, sed non temere confiteor adversum me injustitiam meam, et vos remittetis temeritatem peccati mei. Ignoscite mihi: sic sum, zelus domus vestræ comedit me. Non patior plane,

(671) Scripta anno Christi 1145.

(672) Mortuo sancto Joanne episcopo Valentiniense in Delphinatu, anno 1145, electus est Prior Casæ-Dei, nomine Orilbertus, in cujus gratiam hæc epistola scripta est cum epistola 270.

(673) Ejus nominis secundum, qui sede Bellicensi anno 1142 relicta, rediit in Cartusiam Portarum, ibidem ante annum 1147 Bernardo Priori primo se abdicanti suffectus, ex notatione ad epistolam 153. Natalem, de quo hic quæstio, in regem ecclesiæ Bellicensis post eum postulatam non ausim affirmare. Bernardo sane successit Guillelmus, Guillelmo post Pontium Antelmus seu Nantelmus, ex Priore iudem Portarum, cujus esse videtur epistola ad Ludo-

quod in me est, decolorari tantæ specimen sanctitatis: nam corrumpi posse, absit ut verear. Prorsus autem displicet in pulcherrimo corpore non solum morbus, sed et nævus. Non plane bonus color, si sanctorum quispiam anxie ferre abjectionem suam videatur, de qua etiam et non gaudere, et non gloriari, minus est a perfecto. Porro in proposito perfectionis apparere imperfectum, nævus est. Ergo hic color mihi in fratre Natali displicuit. Quid enim, **218** etsi castum id fuerit coram Deo? Nempe oportet providere bona etiam coram hominibus.

2. Sed dicitis: Non ipse graviter tulit, sed nos. Ad idem revertitur. Iterum dico quod sentio. Cur vobis grave fuerit, non video, nisi quia ipsi grave esse sensitis. Vos judicate, an hoc eum decuerit, præsertim in novitate vitæ. Nam ante hanc (ut salva ejus pace dixerim) non caruit hac nota: an vero nec culpa, suæ ipsius conscientie relinquendum est. Et quid si forte hoc cogitavit [al. judicavit] dominus Papa: cum, sicut dicitis, electioni ejus assentire reaverit? Veritus quippe, ut æstimo, linguas obtrectatorum, vetuit festinatam novi eremitæ promotionem: ne, ut dixi, lingua maliloqua dicere posset, hunc esse, quem semper optaverat, eremi fructum. Verumtamen quidquid dominus Papa intenderit, sive hoc, sive aliud, me ignorasse sciat illud ejus consilium: ne quis dicat quod meo instinctu id fecerit. Nam quod ad me pertinet, mihi decretum est, ubi opportune possem, non solum non impedire, sed etiam totis viribus, et ambabus, ut dicitur, trahere manibus, ubi de gratia, quæ in eo est, Deo fructificare valeret. Quis dabit mihi homines literatos et sanctos in Ecclesiis Dei præesse pastores, si non in omnibus, certe in pluribus, certe in aliquibus saltem? Quid enim si juvenis aliqua olim juveniliter egisse memoratur? Vetera transierunt, nova facta sunt omnia. Consepultus est iterum Christo per eremi baptismum (674): ego olim sepulta vitia retractabo?

3. Jam quod abbas Caziacensis (675) sive Treceensis dure dicuntur scripsisse vobis, omnino, cum audivi, dure accepi, et cum accepero tempus, non dissimulabo, quantum quidem charitas postulabit, et familiaritas, quæ mihi pro eorum religiositate ad ipsos est. Deo autem gratias, qui dedit vobis non vinci a malo, sed vincere in bono malum, quia non respondistis eis malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Porro illas, quas ad me adversus vicum Juniorum de sua promotione, quæ est epistola 234 inter Chesnianas.

(674) Existimabat quippe cum aliis Patribus Bernardus, vitæ religiosæ professionem esse alterum veluti baptismum, ut diserte in libro de Præcepto et Dispensatione, cap. 17.

(675) In tribus Colbertinis, *Cazicensis*. An is Caziacensis abbas Simon, cui scripta est epistola 263? Ejus successor Tes. (sic brevium legimus), de quo in libri secundi epistola 14 Petrus Cellensis abbas apud Treceas, hoc loco designatus; tametsi nullæ ejus contra Cartusianos epistolæ, multæ pro eis reperiantur.

præfatos abbates ante scripseratis litteras, nec studio nec voluntate mea ad ipsorum notitiam pervenisse sciatis. Et de his satis.

4. Tempus est ut non obliviscar mei. Ciamat ad vos mea monstruosa vita, mea ærumnosa conscientia. Ego enim quædam chimæra mei sæculi, nec clericum gero, nec laicum. Nam monachi jamdudum exui conversationem, non habitum. Nolo scribere de me quod vos per alios audisse existimo, quid actem, quid studeam, per quæ discrimina verser in mundo, imo per quæ jacter præcipitia. Si quominus audistis, precor ut inquiratis, et secundum quod audieritis, et consilium impendatis, et orationum suffragia.

EPISTOLA CCLI (676).

AD DOMINUM EUGENIUM PAPAM.

Balmenses monachos pro merito punitos in gratiam recipi cupit, et cum Eduensibus conciliari.

Amantissimo patri et domino EUGENIO, Dei gratia summo Pontifici, frater BERNARDUS Claræ-Vallis dictus abbas, modicum id quod est.

Balmenses monachi graviter deliquerunt, sed non impune (677). Vobis pro hoc ipso laus et gratiarum actio ab universa debetur Ecclesia, quia non siluistis, non dissimulastis, non quievistis. Efferbuistis ut **249** debuistis: percussistis, sed ut sanaretis. Quod si obliviscatur misereri dominus, et contineat in ira sua misericordias suas, unde sanitas? Fudicialiter proinde post iudicium misericordiam præstolamur, ut misericordiam et iudicium cantemus Domino. Scimus, scimus, non deviahit Vicarius (678) a vestigiis ejus cujus devotus est; nimirum cum ille dicat: *Qui mihi ministrat, me sequatur* (Joan. XII, 26). Dicit autem de illo propheta: *Quis scit si convertatur et ignoscat Deus, et relinquat post se benedictionem!* (Joel. II, 14). Hanc de vestris quoque posterioribus audacter exigimus. Alioquin non decet ut perdati innocentem cum impio. Etenim qui malum fecerunt, facti de medio sunt. Quid restat, nisi ut reliquæ salvæ fiant? Quidni salventur qui obediunt vobis, qui obediunt prædecessori vestro? Paulum loquor, qui aiebat: *Auferte malum ex vobis* (I Cor. V, 13). Itaque miseremini illis, et non præju-

(676) Scripta anno Christi 1147.

(677) Crimen hoc Balmensium in diœcesi Bisuntina monachorum intelligimus tum ex duobus rescriptis Eugenii papæ, uno ad Humbertum archiepiscopum Bisuntinum, altero ad Willelmum seu Guidonem comitem Matisconensem, quibus rescriptis Balmensem abbatiam in Prioratum redigit « ob execrabile et horrendum facinus, et inauditum sanctæ Romanæ Ecclesiæ contemptum, commissum in dilectum sibi magistrum Osbertum: « tum ex litteris Willelmi comitis Matisconensis id annuentis. Eugenii litteræ datæ sunt quarto kalendas junii Parisius, id est anno 1147. Exstant in archivo Cluniacensi. Postea tamen abbatie titulus Balmæ restitutus est.

(678) Hic non obscure Papa Christi Vicarius dicitur, cum alias S. Petri Vicarius apud veteres illos appellari solet, uti alias ostendimus.

A dicet iniquitas sceleratorum justitiæ innocentium. Hæc dico, quia causa est eis cum Eduensibus in præsentia vestræ Majestatis, et timent ne noceat sibi iniquitas aliorum. Sane id præcipue obsecramus, ut concordie et paci ipsorum operam detis. Utrisque siquidem bene volumus, atque ita utrisque credimus expedire.

EPISTOLA CCLII (679).

AD EUMDEM, PRO EBORACENSI.

Sententiam, contra Eboracensem jam olim ab Innocentio latam, tandem executioni mandari postulat, ne mala ejus opera dissimulanti Pontifici impulentur.

B Sæviti frustrata ambitio, mox desperata furit. Currit ad laqueum homo perditionis, et debitam jam olim in se sententiam damnationis accelerat. Vel nunc manifesta sunt peccata ejus, præcedentia ad iudicium. Anticipat manum succisoris arbor maledicta et spinosa, et cunctantem securim in semet provocat. Heu! quam justius illa jamdudum cecidisset (*al. excidisset*), quam sancti illi, quos contra jus et fas male stando dejecit? Etenim si non staret, stantes minime dejecisset. Et illi quidem in innocentia sua, et pro innocentia corruerunt (680), multo melius stantes: sed sanguis innoxius de manu illorum procul dubio requiretur, qui vires furtivas tam noxiæ arbori, ne statim corrueret, ministraverunt. Clamat contra eorum capita sanguis sanctorum de terra, quorum animæ in manu Dei sunt, et non tanget eos tormentum malitiæ. Verumtamen viscera mea erant: effusa sunt; non recipio de verbis consolationem. Etsi possent esse qualicumque solatio sive **250** remedio, deficiunt tamen præ dolore, mœrore præcluduntur, interrumpuntur singultibus. Unum tamen ipsumque extremum, quod utique magis scribere, quam proloqui possum, adhuc audite, vel potius legite. Si adhuc steterit, proh dolor! verendum, non ipsius status sit vester casus, dum quidam adjecerit, utpote mala arbor, quæ non potest nisi malos fructus facere (*Matth. VII, 18*), non illi jam, sed vobis merito imputetur.

(679) Scripta eodem anno.

(680) Hic intelligit Bernardus stragem in Fontanense Ordinis sui in Anglia monasterium, factam a fautoribus Willelmi intrusi. Eam diserte narrat Serlo monachus in Historia ejus monasterii, *Monastici Anglicani* tomo I. pag. 747, ubi amolo per Eugenium Willelmo, ejus fautores dicuntur concurrisse in cœnobium, cujus abbas Henricus ipsis adversus erat; tum omnia diripuisse, incendisse, profligasse, salvis nihilominus monachis cum abbate: ex quibus tamen aliquos fuisse necatos hic innuit Bernardus. Serlo addit. Henricum abbatem in archiepiscopatum electum, statim Claram-Vallem adisse ad S. Bernardum: et inde Treverim convenisse Eugenium papam, a quo consecratus ac pallio donatus, non sine multa contradictione a suis tandem admissus sit.

EPISTOLA CCLIII (681).

AD ABBATEM DE PRÆMONSTRATO.

Asperioribus Præmonstratensium litteris placide respondet, recensens sua in eos beneficia. Refellit quoque singula querelarum capita, constantem se ipsis amicum fore professus.

1. Audivit auditionem vestram, et timui. Scribitis enim contra me amaritudines: absit autem ut tam rationabiliter quam terribiliter. Quid peccavi? an quod vestram personam semper amavi, vestrum Ordinem fovi, et promovi semper, quod in me fuit? Fidem, si verbis non habetur, opera faciunt. Ut quidem mea mihi conscientia respondet, ego a vobis debui commendari. Sed quia contraria potius loqui et scribere libet, dabo ego voci meæ vocem virtutis ex factorum testimonio. Id quidem grave. Videar improperare beneficia, quod utique non decuerat. Ut minus sapiens faciam, vos me cogitis. Cui unquam vestrum, sive vestrorum nostra opera opus fuit, et

(681) Scripta anno 1150. — Hugonem innuit Norberti primum discipulum ex capellano episcopi Cameracensis, ac successorem in regimine Præmonstrati. Hugo iste mirifice laudatur, non solum in libro de Vita S. Norberti, sed etiam apud cognominem suum Hugonem chronographum Autissiodorensis Sancti Mariani, et apud Hermannum monachum Laudunensem in libro tertio de Miraculis S. Mariæ, capp. 6, 8 et 10. Norbertus etiam passim apud eundem prædicatur auctorem, maxime cap. 7. ubi ipsi Bernardo præponitur, tum quia primus Ordinis sui fundator, tum quia Sanctimonialium ejusdem Ordinis institutor, quæ jam tum numerum decem milium excedebant. De eodem Norberto plura ad epistolas 35 et 36. In scriptis non paucis (nam et id notare convenit) hujus epistolæ loco ponitur epistola 123, cum rescripto Bernardi: hæc aulem locatur post epistolam 296. Ita duæ sequentes etiam loco non constant in manuscriptis.

(682) De origine Præmonstrati variant auctores. Fabulosum videtur quod apud Franciscum Aluteum Historiæ Cuciensis familiæ libro 2, cap. 19, legitur. Gordonius Societatis Jesu, in Chronologia ad annum 1116, dicit hunc Ordinem nomen accepisse a ratione instituti cœlitus præmonstrata. Sed locum in vocatum fuisse ante S. Norbertum, patet tum ex ejus Vita, cap. 17, ubi dicitur elegisse « locum valde desertum et solitarium, qui ab antiquis Præmonstratum dicebatur: » tum ex Hermanno monacho locis infra citandis. Quod vero hic dicit Bernardus de loco Præmonstrati a se concesso, repugnare videtur litteris foundationis Præmonstrati, Bartholomæi Laudunensis episcopi nomine confectis (exstant in Bibliotheca Præmonstratensi et in notis ad Guibertum), in quibus locus prædictus ad Sancti Vincentii monachos pertinuisse dicitur, et ab ipso Bartholomæo (cui primum ab Adalberone, Sancti Vincentii abbate; Seifrido ejus successore postea confirmante, concessus fuerat) S. Norberto traditus. Quod etiam notavit Hermannus monachus libro tertio de Miraculis beate Mariæ Laudunensis, cap. 4. « Venientes itaque, » inquit, « ad præfatum locum Præmonstratum, ingrediuntur orandi gratia quamdam ecclesiam in honore S. Joannis Baptistæ ibidem constructam. Hæc erat de jure cœnobii Sancti Vincentii Laudunensis, » etc. Ex quibus quidam nuper scriptor in notationibus ad Vitam S. Norberti cap. 19, hære se testatur in explicanda Bernardi concessione, quam a monachis Vincentianis per manum Bartholomæi episcopi factam legit. At quamvis sexcenta id generis in contrarium argumenta starent, Bernardi verbum ineluctabilem obtinere debet

A defuit? Primo quidem locus ipse Præmonstrati, in quo degitis, noster fuit, et nostro munere habuistis (682). Nam nobis frater Wido (683) (hoc nomen primi incolæ loci) per manum episcopi ante donaverat. Deinde quod hi de Bello Loco (684) vobis se associaverunt, nostri potissimum studii fuit. Apud Jerosolymam rex Balduinus, dum adhuc viveret, locum Sancti-Samuelis donavit nobis (685), et mille aureos simul, de quibus ædificaretur: vos dono nostro et locum habetis, et aureos habuistis. Apud Virdunum pro ecclesia beati Pauli, ut eam vos haberetis, quantum laboraverim, multi norunt: et quantum profecerim, ipsi sentitis. Si quominus recognoscitis vos, exstant epistolæ nostræ ad beatæ memoriæ papam Innocentium, hujus rei veri iudices, et quasi vivi testes. Illis de Septem-Fontibus (686) locum quem primum inhabitaverunt (*Francevals* nomen ei) nos contulimus.

B auctoritatem: et siquidem rem paulo diligentius consideraveris, pugnantia facile conciliabit. Certum enim est Præmonstrati cœnobium, in prima sui conditione, non eo in loco situm fuisse, quo primum a S. Norberto fuerat institutum; sed in altera montis parte, ad quam Hugo Norberti successor, cui hæc epistola dirigitur, illud transtulerat. Cujus rei meminit idem Hermannus tum loco citato, ubi prævisionem S. Norberti de cœnobii translatione refert, tum ibidem, cap. 10, ubi Præmonstrati mutationem sic describit: « Videns autem Hugo ecclesiam illam parvam » (nimirum S. Joannis Baptistæ: quæ monachi Vincentiani concesserant, uti præmiserat cap. 4) « jam non posse sufficere tantæ multitudini quæ convenerat, et per Dei gratiam quotidie augmentabatur; sciens etiam dominum Norbertum, ut superius dictum est, in spiritu prævidisse, quod ex altera montis parte major ecclesia foret ædificanda, inito cum fratribus suis consilio, D. Bartholomæum episcopum, utpote loci fundatorem et patrem, adventu rogavit, quatenus dispositis omnibus officinis, ipse primum lapidem in ecclesiæ fundamento poneret. » Fuerit ergo prima illa sedes seu ecclesia a nostris Vincentianis concessa: sed quid prohibet secundam hanc a S. Bernardo, qui eam a Widone eremita prius acceperat, Præmonstratensibus concessam? Legantur epistolæ duæ Philippi abbatis Bonæ-Spei, quibus hæc respondere videtur.

(683) Widonem legimus in Historia cœnobii Viconiensis prope Valentianas, quæ exstat in Spicilegii tomo 12, pag. 534, ubi Wido seu Guido, « Britonum gente progenitus, sacerdos officio, » eo tempore quo Norbertus Præmonstratum accessit, ibi degisse dicitur, et locum majori cessisse, secedendo Viconium, ubi fundamenta jecit cœnobii, quod Walterio Sancti-Martini apud Laudunum abbati subjecit.

(684) Bellus-Locus ordinis Præmonstratensis, diœcesis Trecensis, ubi canonicis regularibus successere Præmonstratenses anno 1140. Ad Odonem hujus Belli-Loci abbatem epistola 407.

(685) De hoc loco Gaufridus in libro tertio Vitæ Bernardi, n. 22. « Postremo quasi vitis abundantissima suos undique palmites propagavit, excepto quod in terram Jerosolymitanam, quamvis locus esset a rege paratus, ob incursum paganorum et aeris intemperiem non acquievit mittere fratres suos. » Confer epistolam 175, ad Patriarcham Jerosolymorum qui locum offerebat, epistolam 355, qua regiæ Jerosolymorum Præmonstratenses commendat. De monasterio Sancti-Pauli vide notas ad ep. 178.

(686) Septem-Fontes diœcesis Lingonensis ad Montem Clarum.

2. Propter quod horum vultis recedere ab amicis? Numquid redditur pro bono malum, quia minamini violare pactum (687), valedicere paci, societatem deserere, **251** scindere unitatem? Sed esto. De bono opere non me lapidatis, sed de injuria, quod fratrem Robertum, cum esset de vestra professione, susceperim, habitum ei monachicum tradens. Non inficior, apud nos est. Putaveram autem me super hoc satisfacisse vobis, cum susceptionis illius rationem, ordinem, necessitatem, viva et veridica voce exposui, idque non semel. Quia vero necdum quiescitis, non erit mihi pigrum rescribere quod responderam, quando vobis durum non est repetere quod excusaveram.

3. Minime ergo prædictum fratrem Robertum aliquando, ut a vobis exiret, sollicitavi: magis autem a multis annis id cupientem, non semel, sed sæpe compressi. Quonam denique modo suspectus haberi possum, quod fratrem Robertum subdixerim vobis, cujus consilio et hortatu magistrum Othonem habetis? Si nescitis, ipsum interrogate: si bene novi hominem, non negabit, Possem et alios forsitan non paucos nominare, sive conversos ad vos, sive reversos: quos hodie non haberetis, nisi a nobis suasi fuissent, vel coacti. Parco autem, non inops materiae, sed verecundiæ satisfaciens dives. Inveni ego in claustris vestris, qui ad verbum prædicationis nostræ compuncti et conversi ad nos venire disposuerant: cum ecce sollicitantibus vestris retrahentes pedem, recepti et retenti sunt in Ordine et habitu vestro. Postmodum vero, remordente eos conscientia, exire voluerunt: et, ni fallor, exissent, nisi nostro firmentur non assensu tantum, sed et hortatu.

4. Sed jam audite (quia iterum vultis audire) quomodo tandem fratrem Robertum receperim. Dominus papa præcepit, nempe rogatus ab illo et ejus amicis. Dicebat vestrum sese et abbatis ejus assensum prece sua obtinuisse, ne quis dicat quod præcepto extorsit. Negatis: quid ad nos? ipse viderit. Si vobis summum et sanctum Pontificem falsitatis arguere libet, ignoscite nobis: quia nos tantæ sanctitati non credere, et tantæ majestati non obedire nefas ducimus. Quanquam et venerabilis abbas Godescalcus (688), qui de vestris est (nam is a domino Papa ad vos hujus rei gratia fuerat destinatus), non plane negaverit reportasse se a vobis, et liberam fratris emancipationem, et vestram ipsius spontaneam concessionem (*al., male, concessionem*).

5. Jam de fratre Fromundo non est quod nos lacessatis, cum nequaquam eum sine voluntaria abbatis sui concessionem receperim: quod quidem nec vos latuisse amara illa epistola demonstrat in qua nobis de sola capituli non exspectata conniventia

(687) Pactum hoc describit Manriquez, initum anno 1142, inter Cistercienses et Præmonstratenses concordie causa, ut inter utrorumque monasteria leucæ duæ; inter grangias seu villas una intercederet. Hinc Bernardus domum Bassi-Fontis ait fuisse extra statutos terminos constitutam. Erat autem sita in diocesi Trecenti, fundata anno 1143.

calumniam struitis. Quasi vero vel in mutua nostra conventionem id prohibitum fuerit: vel emancipatio filii ad capitulum, et non potius ad solum spectet abbatem.

6. Adjicitis et de domo quadam fratrum vestrorum de Basso-Fonte, quod eam nos de medio tulimus, licet extra statutos terminos constitutam. Atque utinam priusquam nos argueretis, eosdem interrogassetis fratres, non solum quis eam de medio tulerit, sed etiam qua de causa. Neque enim celasent vobis, ut confidimus, hujus rei veritatem. Cæterum audite eam nunc vel a nobis, ac deinde, si ita placet, eos interrogate. Cæperant ædificare locum, ubi aliquas e sororibus suis constituerent, longe quidem ab abbacia sua, in confinio autem duarum grangiarum domus nostræ et prope pascua ovium nostrarum. Rogavimus eos tanquam amicos, et quibus forte non inutiles fuisset, ne seminarium scandali, et dissensionum, fomitem suis pariter et nostris pararent, posteris relinquendum. At illi nihilominus ædificabant. Hæc fuit tota violentia nostra: sic nos de medio tulimus domum illam. Inexcusabiles sumus, si rogare, vim irrogare est.

252 7. Revera episcopus (quod negandum non est) indignatus, non modo quod oratorium in suo episcopatu, sed et quod domum in fundo ecclesiæ et terra feudi sui ædificare se inconsulto præsumpissent cœpto intervenit operi, quamvis frustra; nam nec vetiti ab eo destiterunt. Exinde transeunti mihi per terram illam, is qui tunc erat abbas, Bassi-Fontis occurrens, indicavit quod ab ædificatione cessasset. Verumtamen non tam propter nos, sicut ex ejus relatione cognovi, quam propter militem illum, qui terram eis visus dedisse gravabat eos in multis, ita ut de eo plurimum quererentur. Quanquam etsi pro sola charitate nostra id voluntarie dimisissent, nec religionem eorum dedecuisset, nec immeritis forsitan præstitisse beneficium viderentur. Miror sane unde hæc tandem querela emerit, cum et abbas ille in bona, nisi fallor, et devota erga nos voluntate præsentem finierit vitam: et qui substitutus est ei, frequenter et familiariter conveniens nos in necessitatibus suis, nullam nobis querimoniam hujus aliquando fecerit mentionem. Denique et in eadem postea domo humanissime susceptus hospitio, nihil hinc ab ipso abbate, vel alio quoquam audivi. Sed et vobiscum in Clara-Valle postmodum præsens fuit abbas, et nuperrime Barri, jam instante capitulo vestro, unde litteræ illæ querulæ, ne dicam calumniosæ, venerunt: et nec hic, nec ibi super hoc, sive ab eo, sive a vobis, vel tenuiter quidem memini me fuisse conventum.

8. Præterea causamini, quod domunculam fratrum vestrorum de Brena (689) conversus Igniacensis com-

(688) De eo vide epistolam 14.

(689) Brenæ seu Branæ, quod oppidum est ad Axonam, quatuor leucis supra Suessionas, insignis exstabat abbacia Præmonstratensium, S. Evodio sacra: a qua non longe distat Igniacum, Ordinis Cisterciensis in diocesi Remensi. Abbas Igniaci Humbertus, ad quem epistola 141.

bussit. O domunculam! nempe umbraculum quoddam ramorum erat, ubi sederet frater, qui stantes adhuc in agro segetes custodiret. Neque hoc combustum malitia, sicut fidei relatione cognovimus: sed quod positum in agro quodam fratrum Igniacensium, terram occuparet, quam excoli oportebat. Denique vix uno taxata est nummulo domuncula hæc: et abbati de Brena ita jam, nisi fallimur, super hoc satisfactum, ut omnino nec queratur, nec habeat unde queratur. Si quominus, ubi id nos rescire feceritis, parati sumus ad omnem satisfactionem. Sec et de abbate Longi-Pontis (689*), ubi primo querelam vestram accepimus, quod inter terminos vestros domum vellet ædificare, prohibuimus eum: et jam credimus destitisse. Sin autem; et id fiet, ubi factum non esse noverimus.

9. Super omnia plangitis, quod ecclesiam Sancti Foillani (690), quæ de ordine vestro est, abbas noster de Villari fecerit imbaniri [*id est interdicti*]. At forte jusius vobis fratris et coabbatis vestri de prædicta domo Sancti Foillani incredibilis obstinatio, quam summi Pontificis justissima [*al. reprehensibilis*] animadversio displiceret. Novi siquidem, quod multis vestrorum ipsius abbatis animositas displiceat graviter: mirum valde, si non etiam vobis. Ita ergo dico vobis, huic indignamini: siquidem ipse est, cujus aut cupiditas, aut contumacia fratribus vestris divina fecerit officia interdicti. Et quidem prolixum est hoc negotium, et difficile esset universa ejus subterfugia epistolari brevitate concludi: causam tamen interdicti quam breviter intimabo. Post duas aut plures conventiones pacis, post definitivam sententiam judicii, juxta mandatum capituli vestri per vestros et nostros abbates promulgatam, accitus demum episcopus Cameracensis, ad cujus parochiam locus Sancti Foillani pertinere cognoscitur, cum videret abbatem obstinato animo omnia violare, etiam sententia eum ecclesiastica cogere voluit, ut dicebat. Ille vero, ut redimeret tempus, summi Pontificis audientiam appellavit. Ventum est ante eum: qui postquam testimonio tam vestrorum abbatum, quam aliorum religiosorum **253** indubitanter agnovit abbatem Sancti-Foillani non solum resilire a compositionibus, sed et judicio contraire, ecclesiam ejus imbaniri jussit, donec satisfacisset. Demum rogastis tam vos, quam ipse domnum Cisterciensem, et nos; multisque tam vestris, quam vestrorum precibus extorcistis, præsentem etiam ipso episcopo, qui promulgandæ sententiæ interdicti mandatum acceperat, ut provideretur adhuc forma aliqua pacis. Absente abbate de Villari, tractata compositio, dictumque episcopo est, ut si

(689*) Abbacia Longi Pontis, duabus leucis prope Suessiones, ordinis item Cisterciensis, uti et Villaris, in Brabantia diocesis Namurcensis, ubi tunc abbas Fastredus, cujus est epistola in Appendice relata.

(690) Abbacia Sancti Foillani Hiberni, prope Rodium Hannoniæ oppidum in ejus martyrii loco sita,

PATROL. CLXXXII.

vel ipsam observaret, abbas Sancti Foillani abstinere ab interdicto. Discedens autem nec illam tenuit, sed domum, quam et judicii sententia, et compositiones omnes diruendam esse definierant, ita ut semel etiam diruta jam fuisset, atque interim contra conventionem et judicium reædificata; hanc, inquam, et tenuit, et tenet, et alteram quoque superædificavit. Quidni exsequeretur episcopus mandatum apostolicum, quod acceperat de promulganda sententia interdicti, præsertim addita prævaricatione? Ego tamen sperans tandem aliquando vincere in bono malum, eandem sententiam differri feci usque ad octavas Epiphaniæ, si forte interim vir ille recogitaret, ut vel formam judicii exsequeretur, vel compositionem aliquam observaret. Atque utinam sic contingat, et faciat Deus pacis, ut requiescat super illum pax nostra!

10. Cum hæc ita se habeant, non est quod de nobis queri debeatis: cum justius nos de vobis, ut apparet, queri possimus. Reliquum est ut diligentes vos diligatis, præsertim solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis illo, inquam, vinculo, quod inter nos et vos causa pacis charitatisque firmatum est, utiliter quidem et non minus forsitan vobis quam nobis. Si rumpendum decernitis, non expedit quidem, sed nec licere ullatenus puto. Nempe ubi communis est causa, personæ reatus præjudicare non deberet, etsi vera essent quæ in nos dicitis. Ego autem, fratres, quidquid faciatis, decrevi semper diligere vos, etiam non dilectus. Occasiones quærat, qui vult recedere ab amico: mihi studii est, et erit, nec cuiquam amicorum justam in me discessionis causam dare, nec scrutari in alio: quod hoc quidem factæ, illud vero neglectæ amicitie sit. Et quia secundum prophetam *glutino bonum est* (Isa. xli, 7); solvere, vel potius abrumpere vos poteritis, sed non me. Adhærebo vobis, etsi nolitis: adhærebo, etsi nolim ipse. Olim me alligavi forti vinculo, charitate non ficta, illa quæ nunquam excidit. Cum turbatis ero pacificus, conturbantibus quoque dabo locum iræ, ne diabolo dem. Vincar jurgiis, vincam obsequiis. Invidis præstabo, ingratis adjiciam, honorabo et contemnentibus me. Et nunc tristis est anima mea quod quacunquæ occasione offenderim vos; eritque tristis, usquedum vestra indulgentia relevetur. Si tardaveritis, ibo, et excubado pro foribus; perseverabo pulsans, instabo opportune, importune, donec vel merear, vel extorqueam benedictionem. Plus quam medium hiemis transit jam, et tuniceam nostram [*id est charitatem*] usque adhuc frustratus expecto.

erat Ordinis Præmonstratensis. His omnibus Bernardi in Præmonstratenses beneficiis adde donationem loci in silva de Orta, a Ludovico Juniori factam « interveniente domino Bernardo piæ memoriæ Clara-Vallensi abbate, » ut Sancti-Mariani abbas Antissiodorensis agnoscit in epistola, inter Chesnianas numero 282.

254 EPISTOLA CCLIV (694).

AD ABBATEM GUARINUM ALPENSEM.

Laudat in sene abbate studium reformandi Ordinis.

Temporis brevitate non obsistere studio perfectionis. In vita spirituali semper proficiendum, nunquam standum.

Reverendo Patri, et omni veneratione digno, domno abbati Alpensi GUARINO, et universis ejusdem loci fratribus, frater BERNARDUS, vestrae sanctitatis servus, de bono in melius semper proficere.

1. Revera nunc in te, Pater, experior quod in sacris Litteris legisse me memini: *Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit* (Ecclesi. XVIII, 6). Jam seni requies, jam corona debebatur emerito: et ecce tanquam novus in Christo miles, nova iterum tibi excitas bella, provocas adversarium; et rem fortium praesumis fessus senex, dum ad iterandum certamen, antiquum hostem, etiam quodammodo invitum compellis. Enimvero dum praeter morem tuum, tuorumque praedecessorum traditiones (692), divinitus inspiratus ecclesias et ecclesiastica beneficia relinquis; synagogas Satanae, id est cellulas extra coenobium (693), in quibus tres, vel quatuor fratres sine ordine, sine disciplina habitare solent, destruis; feminas a monasterio arces (694), caeterisque pietatis ac disciplinae bonis studiosius invigilas solito: quid aliud primus et maximus ille peccator, nisi videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet? Sed quae cura? E contra tu in ejus confusione et tua consolatione cantabis Deo tuo: *Qui timent te, videbunt me et letabuntur, quia in verba tua supersperavi* (Psal. CXVIII, 74). Nec timendum quod succumbat hosti, qui nec cedit aetati. Vincit annos animus, et frigente jam corpore fervet sanctum in corde desiderium; artubusque fatiscens, durat tamen incolumis propositi vigor, nec sentit rugosae carnis infirma spiritus promptus. Nec mirum. Ut quid enim metuat veterani domicilii ruinas, qui fabricam spiritualem videt in dies in sublime consurgere, proficere in aeternitatem? Certus namque est, si terrestris domus ista dissolvitur, quod aedificationem habet ex Deo, domum non manu factam, aeternam in caelis (II Cor. V, 1).

2. Sed dicit aliquis: Quid si morte praeventus fuerit homo, necdum videlicet spirituali aedificio consummato? Perfectus quippe non habet quo proficiat: et qui proficit, eo ipso quo proficit, perfectus non esse convincitur. Est quod securi de illo plena fide respondeamus. Dicemus nempe: Con-

(694) Haec epistola scripta est anno 1136, quo unitum est Cistercio Alpense monasterium, de quo epistola 152.

(692) Id est remissiones disciplinae regularis, a majoribus inductas, ut in epistola 91.

(693) Nempe ejusmodi cellulae passim exitiales sunt observantiae regulari, quae in tam exiguo numero servari vix potest. Obedientias vocat epistola 400. Eisdem verbis usus est supra in epist. 150, n. 2.

A summatus in brevi, explevit tempora multa (Sap. IV, 13). Bene multa, qui universa complectitur. Quomodo enim non explevit omnia tempora, qui transit ad aeternitatem? Quanta sane tempora non longaevitae, sed longanimitate; hoc est, non annorum serie, vel dierum numero, sed mentis devotione, et inextinguibili semper proficiendi desiderio percurrere potuit, tanta sibi in meritis non immerito vindicavit. Retinet quippe virtute, quod amisit in tempore. Porro vera virtus finem nescit, tempore non clauditur. Unde est illud: *Charitas nunquam excidit* (I Cor. XIII, 8); et item: *Patientia pauperum non peribit in finem* (Psal. IX, 19); et: *Timor Domini sanctus permanet in saeculum saeculi* (Psal. XVIII, 10). Nunquam justus arbitratur se comprehensisse (Philipp. III, 13): nunquam dicit: Satis est, sed semper esurit sititque justitiam: ita ut si semper viveret, semper, quantum in se est, justior esse contenderet, semper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum vel ad tempus, instar mercenarii, sed in aeternum divino se mancipat famulatu. Audi denique vocem justi: *In aeternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me*; et 255 rursus: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum* (Psal. CXVIII, 93, 112). Non igitur ad tempus. Proinde *justitia ejus manet*, non aliquanto tempore, sed *in saeculum saeculi* (Psal. CXI, 3).

C Sempiterna itaque justis esuries sempiternam meretur refectionem: et licet in brevi consummetur pro tempore, judicatur tamen explevit tempora multa pro virtutis perpetuitate.

3. Quomodo denique temporis brevitatis bonorum praedictet perpetuae devotioni, quae pertinacem reprobam malitiam excusare non sufficit? Ob hoc enim procul dubio inflexibilis et obstinatae mentis punitur aeternaliter malum, licet temporaliter perpetratum, quia quod breve fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate: ita ut, si nunquam moreretur, nunquam velle peccare desineret; imo semper vivere vellet, ut semper peccare posset. Proinde potest et de isto per contrarium itidem dici: *Consummatus in brevi, explevit tempora multa*; quod merito multorum, imo omnium temporum receperit vicem, qui nullo tempore malam voluerit mutare intentionem [al. voluntatem]. Itaque indefessum proficiendi studium, et jugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur.

4. Quod si studere perfectioni, esse perfectum est profecto nolle proficere, deficere est. Ubi ergo sunt qui dicere solent: Sufficit nobis, nolumus esse melio-

(694) Id est ab ecclesia: nam et id in Ordine nostro olim receptum, ut apud Cistercienses, qui nequidem monachos alienos in ecclesias suas admittentibus teste Orderico Vitali in libro VIII, pag. 714. Cartusien- ses « hospites trintum religiosos in chorum », apud Guignonem in Statutorum capite 10. De interdicto quondam mulieribus in nostras ecclesias ingressu lege Praefationem ad Saeculum primum, n. 112, et ad Saeculum secundum, n. 55.

res quam patres nostri? O monache, non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquis, vivere volo, et manere in quo perveni; nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis quod esse non potest. Quid enim stat in hoc saeculo? Et certe de homine specialiter dictum est: *Fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet* (Job XIV, 2). Ipse denique hominis saeculique Auctor, quandiu in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, nunquam (al. nunquid) stetit. Et quidem, teste Scriptura, *pertransiit benefaciendo et sanando omnes* (Act. X, 38.). Pertransiit autem, sicut non infructuose, ita non remisse, non pigre, non lento gressu; sed, quemadmodum item de ipso scriptum est: *Exsultavit ut gigas ad currendam viam* (Psal. XVIII, 6). Porro currentem non apprehendit, qui et ipse pariter non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus aiebat: *Sic currite ut comprehendatis* (I Cor. IX, 24). Ibi tu, Christiane, fige tui cursus profectusque metam, ubi Christus posuit suam. *Factus est, inquit, obediens usque ad mortem* (Philipp. II, 8). Quantumlibet ergo cucurreris, si usque ad mortem non perveneris, bravium non apprehendis. Bravium Christus est. Quod si illo currente tu gradum sistis, non Christo appropias, sed te magis elongas; timendumque tibi est quod ait David: *Ecce qui elongant se a te, Domine, peribunt* (Psal. LXXII, 27). Itaque si proficere currere est: ubi proficere, ibi et currere desinis; ubi vero (al. ubi ergo) non currere, ibi et deficere incipis. Hinc plane colligitur quia nolle proficere, non nisi deficere est.

6. Videt scalam Jacob, et in scala angelos, ubi nullus residens, nullus subsistens apparuit; sed vel ascendere, vel descendere videbantur universi (Gen. XXVIII, 12): quatenus palam daretur intelligi, inter praefectum et defectum in hoc statu mortalis vitae nihil medium inveniri; sed quomodo ipsum corpus nostrum continue aut crescere constat, aut decrescere, sin necesse sit, et spiritum aut proficere semper, aut deficere. Interest tamen, quod nequaquam juxta ordinem corporalium vicissitudinum etiam spiritus sua vel incrementa capit, vel patitur detrimenta. Nam semper in robusto et vegeto corpore animus mollior atque tepidior jacet; et rursus in corpore debili et infirmo fortior viget promptiorque spiritus. Quod se utique in se expertum contestans Apostolus. *Quando infirmor, inquit, tunc fortior sum*: sed et libenter loriat in infirmitatibus suis, *Ut inhabitet in me, ait, virtus Christi* (II Cor. XII, 9, 10).

257 6. Quod quidem sic astrum exemplis, ut

(695) Si cum Bernardo veteres passim, non, *In odorem*. Neque enim sponsa in odorem currit, sed in odore currit ad sponsum. Petrus Venerabilis infra in epistola 264, « tractus odore unguentorum tuorum ».

(696) Scripta anno Christi 1134.

(697) Id est Grossum quod intelligitur tum ex co-

A probemus et oculis, dum in te, pater, manifestum fit nobis quod dicitur: ejus quippe et si homo exterior corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem (II Cor. IV, 16). Uade etenim tantus ardor innovandi ordinis, nisi ex renovatione mentis? Sic bonus homo de bono thesauro suo profert bona (Matth. XII, 35); sic arbor bona fructus bonos facit (Id. VII, 17). Primi et purissimi fructus tui. Sed quanam arbor hos protulit: nisi puritas cordis: Alioquin quando impurus animus tanto studio Regulae inquireret eligeretque puritatem? Nec de turbido fonte limpida emanat rivus, nec de sordida mente munda cogitatio. Intus est procul dubio, intus est quod delectat: et ex illa plenitudine intrinseca erumpit totum quod foris exuberat: atque in mente fulget, quod sic placet in opere.

7. Sequimini, filii, patrem: imitatores ejus estote, sicut et ipse Christi. Dicite: *In odore* (695) *unguentorum tuorum curremus* (Cant. I, 3): siquidem bonus odor Christi est in omni loco (II Cor. II, 14). Nam ut taceam de vobis, qui praesentes cominus percipitis fragrantiam; tanta ad nos usque, qui longe absumus, ex studiis ejus bonis pervenit hujus suavissimae respersionis ubertas, ut nobis certissime fiat odor vitae ad vitam. Puto quod et in caelestibus jam persenserint odorem suavitatis, et quadam solito festivo exultatione decantent: *Quae est ista quae ascendit per desertum, sicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhae et thuris, et universi pulveris pigmentarii?* (Cant. III, 6); et illud: *Emissiones tuae paradisi malorum puniceorum cum pomorum fructibus* (Cant. IV, 13). Quicumque inter vos hunc in caelis jubulum non audit, invidet: quisquis hunc non sentit odorem, ut omnium pace dixerim, putet.

EPISTOLA CCLV (696).

AD LUDOVICUM REGEM FRANCORUM (697).

Monet regem, ne concilium hoc tempore Ecclesiae et regno tam necessarium, ipsiusque regis honori cessurum, impediatur.

LUDOVICO, Dei gratia excellentissimo regi Francorum, BERNARDUS Clarae-Vallis vocatus abbas, fidelis suus, salutem a Rege regum, et Domino dominantium, ipsi, et dilectae ejus, et filiis ejus.

D 1. Regna terrae et jura regnorum tunc sane sana suis dominis atque illaesa persistunt, si divinis ordinationibus ac dispositionibus non resistunt. Cur, domine, irascitur furor tuus contra Dei electum quem tua quoque sublimitas suscepit, et praelegit, tibi quidem in patrem, filio autem tuo etiam in Samuelem? Armatur regia indignatio, non plane in extraneos, sed in semetipsam et suos. Non mirum si, juxta Scripturam, *Ira viri justitiam Dei non operatur* (Jac. I, 20); quae propriae quoque utili-

dicibus manuscriptis in quibus haec epistola collocatur post epistolam 126 ad episcopos Aquitaniae; tum ex ipso contextu, cum dicitur filio suo elegisse papam in Samuelem, quod de Innocentio II intelligendum, qui Ludovicum Juniorem Remis iunxit anno 1131.